

Jožica Peternelj
Zalka Peternelj
Milena Platiše
Milena Podobnik
Pavla Podobnik
Zdravka Praprotnik
Malka Radmanovič
Marija Rejc
Rezika Rejc
Darinka Seljak
Marija Sorč
Vida Škrlj
Ivanka Štremfelj
Vida Tacer
Marinka Tušar
Pavla Zajc
Ladislava Zajc

Mentorica: Stana Frelih,
učiteljica klekljanja v Čipkarski šoli Idrija

Muzejski list št. 38
Izdal: Mestni muzej Idrija, muzej za Idrijsko in
Cerkljansko
Besedilo: Mirjam Gnezda Bogataj, Aleksandra Pelhan
Lektoriranje: Anica Svetik
Oblikovanje: Uvid.si d. o. o.
Tisk: Schwarz Print d. o. o.
Naklada: 300
Cerkno, julij 2017
Oblikovanje razstave: Uvid.si d. o. o.

Razstavo so omogočili:

- Čipkarska šola Idrija
- Mestni muzej Idrija
- Ministrstvo za kulturo RS
- Osnovna šola Cerkno
- Občina Cerkno

Urniki:

torek–petek: 9.00–15.00
sobota, nedelja: 10.00–13.00 in 14.00–18.00

Cerkljanski muzej
in
Klekljarsko društvo Marjetica Cerkno

Vas vabita na odprtje razstave čipk

Drobižki in prestižki

Po vzorcih *Urne Pervanja*

ki bo v petek, 21. 7. 2015, ob 19. uri
v Cerkljanskem muzeju.

V kulturnem programu bodo sodelovali učenci
PGŠ Cerkno in pevke KUD Iris Bukovo.

Razstavljajo članice:

Majda Albreht
Herma Bevk
Bernarda Frelih
Mihaela Hvala
Karmen Jezeršek
Milena Kalan
Valentina Kogoj
Jožica Komloši
Anica Lapanja
Ana Lapanje
Viktorija Likar
Ana Močnik
Robert Močnik
Danica Novak
Marinka Oblak
Marija Obid Dolenc
Mara Ozebek
Zinka Pečelin

Razstava bo odprta do 3. septembra 2017.

Drobižki in prestižki

Po vzorcih

Irme Pervanja

V Idriji so vzorce za klekljanje v preteklosti večinoma risali moški, predvsem tehnično izobraženi delavci pri rudniku živega srebra in učitelji ljudske šole. Z ustanovitvijo Čipkarske šole Idrija leta 1876 so njihovo delo nadaljevale učiteljice klekljanja. Najstarejši doslej znani podpisani papirc domačih avtorjev, shranjen v čipkarski zbirki Mestnega muzeja Idrija, je delo Ane Troha iz leta 1901. Slednja je mesto učiteljice klekljanja na idrijski šoli nastopila leta 1905 in se je največ ukvarjala prav z risanjem vzorcev. Vzorce so poleg nje, vendar očitno v manjšem obsegu, risale tudi učiteljice Leopoldina Pelhan, Olga Rijavec, Marija Reven, Jerica (Leopoldina) Podobnik, Marija Kopač, Katarina Jež idr. ter nadaljevalne učenke čipkarske šole in risarji trgovcev s čipkami (Franca Lapajnet, Dragotina Lapajnet in Andreja Primožiča). Prezreti ne smemo niti posameznih risarjev samoukov, ki so se tega posla v določenem življenjskem obdobju oprijeli iz potrebe po preživetju (npr. Albin Mažgon) ali pa osnovali lastna družinska podjetja (npr. DUMI). Najpogostejši motivi konec 19. in v začetku 20. stoletja so bili značilni idrijski motivi v tehniki širokega risa: polibrnice, gobe, kranclovke, pogačke, potonke, križčevke ...

Največ zaslug za razvoj idrijske čipke v tehniki ozkega risa smemo pripisati Idrijčanki Zorki Rupnik (1905–1989), ki je že v obdobju med obema vojnama risala vzorce za domače trgovce in

različne naročnike. Kot glavna risarka vzorcev se je leta 1950 zaposlila v Čipkarski zadruzi Idrija in svoje delo nadaljevala v podjetju Čipka Idrija vse do upokojitve. Rupnikova ni imela vzornika, po katerem bi se zgledovala, in tudi ne formalne izobrazbe v risanju; vodila sta jo prirojen občutek za estetiko in ustvarjalni navdih. Klekljarice njene vzorce še danes cenijo in rade klekljajo po njih.

Prav tako rade klekljajo po vzorcih Irme Sedej, por. Pervanja, ki se je osnov risanja vzorcev učila pri Zorki Rupnik. V času šolanja na srednji vzgojiteljski šoli v Idriji v poznih 70. letih 20. stoletja se je z več dijakinjami izpopolnjevala v znanju klekljanja z namenom, da bi postala učiteljica klekljanja. Kot risarka vzorcev se je leta 1983 zaposlila na idrijski čipkarski šoli in to delo opravljala do leta 2006. Upravičeno jo lahko imamo za nadaljevalko tradicije profesionalne risarke vzorcev na čipkarski šoli, ki je bila leta 1935 prekinjena z že omenjeno učiteljico Ano Troha, ko je bila slednja premeščena na čipkarsko šolo v Gorici, z njo pa tudi vse naprave za risanje in razmnoževanje papircev.

Opus vzorcev Irme Sedej, por. Pervanja, je ogromen ter jo postavlja v sam vrh preteklih in sedanjih risarjev vzorcev za klekljanje na Slovenskem. Njene vzorce odlikuje široka paleta uporabljenih klekljarskih elementov in tehnik, združenih v estetsko celoto, čeprav je motivika mnogokrat abstraktna. Odlikuje jih natančna izpeljava linij, kar klekljarice zelo cenijo pri delu. Avtorica se z vzorci prilagaja trgu in sledi modi, s čimer ohranja bistvo tradicionalne idrijske čipke, ki ni zgolj razpoznavna, temveč tudi uporabna. Vseh 77 čipk, ki so jih za letošnjo razstavo po njenih vzorcih sklekljale članice Klekljarskega društva Marjetica Cerklje, od malih klekljanih čipk do pravih klekljanih mojstrov in oz. od »drobižkov« do »prestižkov«, priča o znanju ter tehnološki in oblikovni dovršenosti izdelkov, kar je ne nazadnje zasluga tako klekljaric kot velikih risarjev vzorcev.

mag. Mirjam Gnezda Bogataj
muzejska svetovalka, Mestni muzej Idrija

Prvih klekljarskih korakov sta Irma naučili njena teta in mama. Obe strokovno zelo dobro usposobljeni, natančni in vestni klekljarici, sta lepoto nastajanja in umetniško vrednost čipke vtakli v zgodbo o uspehu Irminih risb, vzorcev in končnega izdelka – čipke. V osnovni šoli ji je znanje klekljanja neumorno podajala učiteljica Silva Kogej. V srednji šoli se je seznanila z elementi in tehnikami in sklekljala učni program Čipkarske šole Idrija. Postala naj bi učiteljica klekljanja.

Njeno ustvarjalno pot med stezicami idrijskega risa in poznavanjem tehnik klekljanja je zagotovo zaznamovala risarka vzorcev Zorka Rupnik. Irma je med štirimi nadobudnimi dijakinjami idrijske vzgojiteljske šole, ki so se usposabljele za učiteljice klekljanja, pokazala največ risarske vneme in ustvarjalnosti. Vešče sukanje šestila po prosojnem paus papirju je mladi ustvarjalki z vsakim na novo narisanim krogom in z ravnilom vzpostavljeno povezavo prinašalo nov izziv v iskanju lepega. Leta 1983 se je zaposlila na Gimnaziji Jurija Vege Idrija v oddelku Čipkarska šola Idrija. Množica poškodovanih vzorcev za klekljanje čipk na paus papirju je kar klicala po posodobitvi. Z vso vmeno mladega dekleta se je več let spopadala z urejanjem in prerisovanjem tega klekljarskega zaklada. Ko ji je uspelo oštevilčiti vse stare vzorce, se je z mirno roko lotila risanja novih.

Nastajali so živalski in rastlinski motivi, novi vzorci v sleper in idrijskem risu, polpremetu, različnih prepletih tehnik, prehodih ... Vešče poigravanje klekljarskega znanja in risarske nadarjenosti je vtakano v iskanje novih, še boljših rešitev. Najbolj so se novih motivov razveselili otroci. Po bulah so se sprehajali mucki, zajčki, ptički, fantek in deklica, nastale so sladke češnje in dišeča drevesa. Ko so se pridružili še barvni sukanci, je bilo veselje malih učenek in učencev nepopisno. S svojimi izdelki so ob Irminem poučevanju risanja odkrivali nove dimenzije ustvarjanja v čipki. Zanje so prejeli številna priznanja.

Irma se je z mednarodno barvno skalo (MBS) srečala v sklopu izobraževanj za učiteljice klekljanja na tečaju Marte Polansky leta 1994 v Idriji. V iskanju novih rešitev ji je uspelo MBS posodobiti in prilagoditi do te mere, da je idrijska čipka prek MBS postala razumljiva vsem klekljaricam po svetu.

Leta 2002 se je srečala z novim izzivom. Skupaj sva sodelovali pri pripravi sistema ocenjevanja čipk za geografsko označbo blaga »idrijska čipka«. V posodobljenem priročniku za pridobitev certifikata označbe porekla blaga »idrijska čipka« (2010) je prispevala svoje vzorce za klekljanje, s katerimi klekljarice dokažejo svoje znanje klekljanja.

Z upokojitvijo leta 2006 se njen ustvarjalni opus nastajanja novih vzorcev ni izčrpal. Še vedno jo radi poiščemo, da nam svetuje, nam pomaga pri ustvarjanju naših vzorcev ali iz zakladnice svojega znanja predlaga neštete možne različice rešitev, s čimer nastajajo sijoče znanilke novega obdobja, večne čipke. Klekljarice rade posegamo po teh vzorcih, saj je razmerje med risbo, vzorcem in končnim izdelkom (čipko) pri Irminih vzorcih idealno.

Nekdanja gimnazijska ravnateljica Draga Urbas Keravica je na enem od poletnih tečajev risanja vprašala Zorko Rupnik: »Zorka, povejte, katera bo risala vzorce v čipkarski šoli?« Gospa Zorka ji je odgovorila: »Tista, ki je najboljša.« Danes je jasno, da je bila to Irma. Svoje poslanstvo je uspešno opravljala celih 23 let.

Aleksandra Pelhan
*učiteljica klekljanja, Gimnazija Jurija Vege Idrija,
Čipkarska šola Idrija*